

ШЫҢ

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үздөлгөттөгөн

1961 ч.
МАРТ
7
ВТОРНИК
№ 56 (4846).

Өртөө 2 көп.

Н. С. Хрущев Новосибирскиде

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Сибирь областтарының болгаш крайларының көздө ажил-агыйыны мурнакчыларын чөвүлөт хуралына киржири-биле Тыва автономунуң областы колхозтарын, совхозтарын мурнакчылары айтканын чорукканар. Март 3-те, СЭКП обкомунун бирги секретары эш С. К. Тока, секретарылар эштер А. И. Попов, М. К. Мендеев, СЭКП обкомунун көздө ажил-агый кылдыны эргелекчи эш Н. М. Конгар, облукскамунун дарганын орадакчы эш А. А. Колоско, көздө ажил-агыйны область эргелекчи начальни эш В. А. Соколов олар чөвүлөт хуралда чорукканар. Олар чөвүлөт хуралда 60 кижиге барган, оон ичинде мурнакчы хойжу-

Чөвүлөт хуралче чорукканнар

Сибирь областтарының болгаш крайларының көздө ажил-агыйны мурнакчыларын, чөвүлөт хуралына киржири-биле Тыва автономунуң областы колхозтарын, совхозтарын мурнакчылары айтканын чорукканар. Март 3-те, СЭКП обкомунун бирги секретары эш С. К. Тока, секретарылар эштер А. И. Попов, М. К. Мендеев, СЭКП обкомунун көздө ажил-агый кылдыны эргелекчи эш Н. М. Конгар, облукскамунун дарганын орадакчы эш А. А. Колоско, көздө ажил-агыйны область эргелекчи начальни эш В. А. Соколов олар чөвүлөт хуралда чорукканар. Олар чөвүлөт хуралда 60 кижиге барган, оон ичинде мурнакчы хойжу-

ПОЛИТИКТИГ КӨДҮРЛҮҮШКҮН БОЛГАШ БЕДИК ИДЕПКЕЙЛИГ ЧОРУК

УЛУГ ЧАҢГЫС ЭПТИҢ КӨРГҮЗҮҮ

Бо чылдын март 5-те, воскресеньяда, Россия Федерациясының болгаш еске-даа чамдык эвилелешкен республикаларын удулары-биле кады Совет Тыванын ажилчы чоннары чер-чер Советтеринге сонгуздаларын эрттирген. Улус чон эрге-чагырганы холууда туткан, бодун кижилер боттарынын черинан бодун ээлери болган бистин социалист хостуг ниитилелинде Советтерге сонгуздалар бугу улустун байырлады кылдыр эртин турар.

Маалы Сүрүн бадьлаашкынын берип тура мында деп медгелдөө:

— Коммунистерин болгаш партия кижигуну эвестерин улусту блогууну кандидаттары дээш бадьлаашкына, бистин төрөөн Коммунист партиясы дээш, тайбынның ленинчи политиказы дээш бадьлааш тур мен. Новосибирскиге, көздө ажил-агый мурнакчыларын чөвүлөт хуралына бугу чоруп тур мен. Анда баргаш бугу кижилерге тайбын болгаш аас-кежиге дээш улус демиселчи эргам Никита Сергеевич Хрущевту көрүп, оон чугаазын дыңнаар аас-кежиге болуп тур мен. Мен 500 койларын кадарын турар мен, ол шунту хур кыш ажим турар мен, эртен чылын хой бурзулун 4 килограмм ажим дүктү кыргыш алган бис. Бо чылдын оон-даа эки киргузгаларын чедип алыр мен. Чуртун болгаш областын көздө ажил-агый мурнакчыларын денелениге чедер дээш бугу кужууну салыр мен. Коммунист партия болгаш оон ленинчи Топ Комитети делгережин!

Коммунистерин болгаш партия кижигуну эвестерин улусту блогууну кандидаттары дээш бадьлаашкынын берилишан, улус ажил-агыйнын айтканын шиттирлөө Советтерин оонун улум белинде, оларын ажил-чорудулазын улум экижигуну сонгузгаларын берип калкканар. Бадьлаашкынын баштайгы шаптарында хой-хей сонгузда участоктарын сонгузгалары боттарынын бадьлаашкынын чүе хуу берип калккан турган. Чөдөө, Току району бугу сонгузгалары кезежигин 10 шакта шунту бадьлаашкынын берип калккан. Бо чорук болза сонгузгаларын организастын болгаш бедик идепкейлин херчилеп турар.

Хой-хей сонгузда участоктарынга сонгузгалар боттарынын бадьлаашкынын кыш-ла шактар иштинде берип калкканар. Эртеннин 6 шактан хундукунун 12 шакта чедир 86 хуузу, а 6 шакта чедир 99,2 хуузу боттарынын бадьлаашкынын берип калкканар. Бадьлаашкынын баштайгы шаптарында хой-хей сонгузда участоктарын сонгузгалары боттарынын бадьлаашкынын чүе хуу берип калккан турган. Чөдөө, Току району бугу сонгузгалары кезежигин 10 шакта шунту бадьлаашкынын берип калккан. Бо чорук болза сонгузгаларын организастын болгаш бедик идепкейлин херчилеп турар.

Бистин чуртувуста бодун улусу демократизмин сонгуздалар база катат херчилөөн. Бистин областты бугу Советтеринге ийи мун дөрт чус ажим депутаттарын кузел соруктуң өң-не хостуг илередишкенинде сонгузгалар сонгааннар. Чер-чер Советтеринге ажилчы чоннар боттарынын эң эки кижилерин — сураглыг тулугуларын болгаш ажилчыларын, саанчыларын болгаш хойжуларын, механизаторларын болгаш чолачыларын, башкыларын болгаш эмитерин, партия, совет болгаш хой-ниги организацияларын ажилдакчыларын сонгааннар. Ажилчы чоннарын күзел сорубиле сонгузгалар ол депутаттар болза чер-черге ажил-агый болгаш култура тургузушкуну эргелеп башкавар хой-ниги ажилдакчылардыр. Олар болза коммунистерин болгаш партия кижигуну эвестерин тинлеттәрбес блогууну чангыс эл-сеткил-биле сонгаан депутаттары ол.

Бадьлаашкын чоруп турда, Коммунист партияга, социалист Төрөөн чуртунга кызыггар чок ынакшынын сонгузгалар алередиш турган. Би-Хем районун «Өк» совхозунуң сураглыг хостун хойжузу

Улуг чоргаарал-биле

ХОВУ-АКСЫ. (Телефон-биле). «Тыва кобальт» комбинаттын ажилчыларын, алаң-халкыларын сонгузда участогуна бөлүк-бөлүк-биле кезип, байырлаалын амыр-мендизин аразында айтырып, боттарынын депутаттары дээш бадьлаашкынын берип турганнар.

№1 участка Коммунист куш-ажыл бригаданын кижигуну Иргит Шокут бир дугарында бадьлаан. Оон оон дарый ону классты Анатолий Федотченко, мурнакчы ажилчы Георгий Дударев болгаш өскелер-даа бадьлаашкынын бергенер.

— Мен бир-ле дугаар бадьлап тур мен. Бо дээрге менше улуг өөрүшкү. Школадын өөренип доокшан, бистин бо комбинатка, Хову-Аксын бугу-ле мурнакчы кижилери ышкан, Төрөөн чуртунга шак мында ажилдаар күзедиг мен — деп, Анатолий Федотченко сеткил-сагыж хайныгып, чоргаарал-биле чугалаан.

Шахтерларның суурунга

Элегес-Аксының №18 сонгузда участогу. Бадьлаашкын эгелээр чөвүлөт-даа болза, маана сонгузгалар эргежи чыгып келгенер. Бадьлаашкын болур эрөөл азы-сылыг, шала кырында хевистерни чактылаан, Коммунист партиянын болгаш Совет чазактын удуртузгаларын портреттерин ханалара ас-кылаан.

Ол эртен кымын-даа мурнай маңа алган харлыг Зиновья Ивановна Яркина, шахтанын хостун чазакчыны Виктор Олазович Туртун-оол, сөзүн харлыг Александр Турчуневич Ак-оол олар чөвүлөт келген маан турганар. Билдетины бир-ле дугарында кырган Ак-оол алган, бадьлаашкынын берген. Билдетины сонгузда хааржаанче

Ыраккы Тожудан медээ

ТООРА-ХЕМ. (радио-биле). Току районуң бугу ажилчы чоннары чер-чер Советтеринге сонгуздаларын хуну — март 5-ке ажил-агый талазы-биле белектиг жуурашканын.

Көздө ажил-агыйнын ажил-ишчилери чедя чылын үшү чылынның бирги кварталда курнеге эд, сут дугаар планын сонгуздага четтир күүсеткен. Районун анычылар эртен чылын бо үте чедир күрнеге 30.000 рубльдин алуун дугааран болза, бо чылын 180 мун рубльдин алуун дугааран. Смыг-Хемде ажил-агый чери январь, февраль айларынын планын февраль 25-те күүсеткен.

Сонгузда хуну району организастыг эгелөөн. «Совет Тыва» болгаш «Май 1» колхозтарын колхозчулары бадьлаашкынын эргенин 8 шакта-ла дооканнар. Кезежигин 10 шакта чедир районун бугу сонгузгалары бадьлаашкынын доокан турган. Анык сонгузку, «Совет Тыва»

СОРУК КИРИШКИ

СУТ-АКСЫ. (Телефон-биле). Коммунистерин болгаш партия кижигуну эвестерин улусу блогууну кандидаттары дээш боттарынын бадьлаашкынын бээр-биле Сут-Хөл районуң девискеринде тургускан 10 сонгузда участоктарын бугу сонгузгаларын 40 ажим хуузу сонгузда эгелээр шактын мурунда-ла чыгын келгенер.

Районун ажил-ишчилери сонгузда хунуге куш-ажылчы белектерин улуг жуурашканын. Районда ниитини-биле төрөөн 6823 малдан 6791 чаш төдү камгалап алган. Совхозтун Бора-Тайга участогуна хой кадарчы Ондар Адар-оол бо чылын 100 койга онаштар 160 хураганын, хой бурзулун-не 2 кг дүктү алырын хуузелден. Ам малчынын колданымда 256 хой төрөө болгаш оон чаш төдү меңди алдыган.

Ишкинде хой кадарчы Ондар Лапчут төрөөн 152 койдан 154 хураганын, Алаң-Маалдыр участогуна ишкү кадарчы Чүчүмей төрөөн 163 аштан 175 анайи меңди алган. Ол минаш Кара-Чыраада эш Экер-оол удурткан кукуруза эвезо-зунуң кижигунери 130 га черге 698 тонна электи сөөктен.

Ак-Дашта сонгузда участогуна 68 харлыг Ооржак Дамба ирей кылаштан келген. Шаанза мен ышкан арастар сонгузу, сонгуздар эрге чок чораш. Совет эрге-чагырганын төлөөкчилерин сонгузу сонгуздага киржи эгелешчин бээр 40 хире аас-кежиге чыгдыр эртин. Магалы-ла-дыр, эң эки өлдер, кыстар дээш, бистин чуртуну бугу-шымды улугтары дээш база катат бадьлаашкыны дээш сонгаан.

Сонгузда хунуге Сут-Аксинга, Ишкинге, Алаң-Маалдырга уран чүүл болгунерин киржикчилерин конфертери болгаш спортчу маргаллаалар болган.

АНЫЯК ХОЙЖУНУҢ ӨӨРҮШКҮЗҮ

Монгуш Эдер-оол биле Монгуш Северкин ирей, кады куш-ажылды аныяктан тура ынактар. Ажилчы минакшылы бо азы-ненин ажи-тоду салгап, элөөн каш мергежилдерин чедип алган ажилдап турарлар.

Бо өг-бүлөде бо чылын он сестозн Монгуш Биче-оолдун эрес-кежээни кыптыгыш-ла чоруур. Оон алазы эңир чыга чедир тулуг бригаданын ажилдап турган. Биче-оол алазынын баянчы мергежилинге өөренип бадды, бижек, кержек тутуш, бир-ле чүвени дүрүлөй чонган, чазаан орап турган. Чедип классты доокшан, Биче-оол колхозка ажилда эгелөөн. Ол чакы, чайгы, күскү, сезонуг ажилдар үезинде транспортка жокучулап, комбайнерге дүрүлөшкөн.

Эртен чылын чуртунда оон ала-нени хой кадар кузелди илергейтөөн, тусайлап үстүгүн 560 баш хураган ирчиштерин кадары эгелөөн. Хойжу өг-бүлөгө бир дуулаакчы ажилдын херек алганар. Биче-оол Чөөн-Хемчи районуң көздө ажил-агыйнын дуржулга станциянын Хөндөгей участогуңуң малчынарнын социалист чарыжыга киришкен, хойжу өг-бүлө 1961 чылда ирчиштер бурзулун 2,5 кг дүктү, хойну ортумактан өрү күштү кылдыр семиртин хуузелден.

Айлыг-Ойнуң кышкы оларларын ажилдары-биле ай-йлап хуулагылаш, хойну Эрес-оол ачазы-биле кады кадарын турарар. Коланнны нечелде куралыр чөмөр бар. Чер-чер Советтеринин сонгузда-лыгына Монгуш Биче-оол бо чылын бир-ле дугарында киришкен.

Совет Эвилелинин ден эргелиг аныяк хаматты мен болгаш мөң хой-хей эш-өөрлерин Совет эрге-чагырганын чер-чер организастын сонгуздаларына бир-ле дугарында киржин бадьлаан бис. Совет өлдер болгаш кыстар бистерин бо төштү чагай аас-кежиге чуртагала-ныс, чырыкчалыг келер үе — бистин чуртувуска коммунистин оурун тилдеген дээш улуг чагай демисеп болза бистерин куш-ажылчы чаз-чаз тилдегелерге сорук кирип турар — деп Биче-оол чугалаан.

НӨДӨ АЖЫЛ-АГЫЙ ТЕХНИКАЗЫН, АРТЫК НЕЗЕНТЕРНИ, МИНЕРАЛДЫГ ЧЕМИШЧИДИГЕЛЕРНИ БОЛГАШ ЕСНЕ-ДАА МАТЕРИАЛ-ТЕХНИКТИГ ХӨРЕНГИЛЕРНИ САДАР, КОЛХОЗДАРДА БОЛГАШ СОВХОЗДАРДА МАШИНАЛАРНЫҢ СЕПТЕЛГЕЗИН БАЗА АЖЫЛГАЛЫН ОРГАНИЗАСТААР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РСФСР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИН БУГУ-РОССИЯ КАТТЫЖЫШКЫНЫН («РОССЕЛЬХОЗТЕХНИКАНЫ») ТУРГУЗАР ДУГАЙЫНДА РСФСР-НИҢ ДЭДДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫН

РСФСР-ниң Дээди Советинин Президиумунун дөдөөдөрү болза: Көздө ажил-агый техниказын, артык незентерин, минералдыг чемишчилегерин болгаш өске-даа материал-техниктиг хөрениглерин садар, колхозтарда болгаш совхозтарда машиналарнын септелгезин база ажилгалын организастаар талазы-биле РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелин Бугу-Россия каттыжышкынын — («Россельхозтехника») тургузар.

РСФСР-ниң Дээди Советинин Президиумунун Дарганы Н. ОРГАНОВ. РСФСР-ниң Дээди Советинин Президиумунун Секретары С. ОРЛОВ. Москва, 1961 чылдын март 4-те.

НӨДӨ АЖЫЛ-АГЫЙ ТЕХНИКАЗЫН, АРТЫК НЕЗЕНТЕРНИ, МИНЕРАЛДЫГ ЧЕМИШЧИДИГЕЛЕРНИ БОЛГАШ ЕСНЕ-ДАА МАТЕРИАЛ-ТЕХНИКТИГ ХӨРЕНГИЛЕРНИ САДАР, КОЛХОЗДАРДА БОЛГАШ СОВХОЗДАРДА МАШИНАЛАРНЫҢ СЕПТЕЛГЕЗИН БАЗА АЖЫЛГАЛЫН ОРГАНИЗАСТААР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РСФСР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИН БУГУ-РОССИЯ КАТТЫЖЫШКЫНЫН («РОССЕЛЬХОЗТЕХНИКАНЫ») ДАРГАЗЫНГА ЭШ С. В. ШЕВЧЕНКОМУ ТОМУЛАР ДУГАЙЫНДА РСФСР-НИН ДЭДДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫН

Көздө ажил-агый техниказын, артык незентерин, минералдыг чемишчилегерин болгаш өске-даа материал-техниктиг хөрениглерин садар, колхозтарда болгаш совхозтарда машиналарнын септелгезин база ажилгалын организастаар талазы-биле РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелин Бугу-Россия каттыжышкынын («Россельхозтехника») Даргазынга эш Сергей Васильевич Шевченкому томуйлаар.

РСФСР-ниң Дээди Советинин Президиумунун Дарганы Н. ОРГАНОВ. РСФСР-ниң Дээди Советинин Президиумунун Секретары С. ОРЛОВ. Москва, 1961 чылдын март 4-те.

А. Н. КОСЫГН МОСКВАДА ЭП КЕЛГЕН

МОСКВА. (СЭТА). ССР-ниң Министрлер Чөвүлелин Даргазынын Бирги орадакчы А. Н. Косыгин Индиянын премьер-министри Джавалал Нерууну чалаанын бугулар Индияга чораш, март 4-те калайы-

биле кады Москвада эеп чанып келген. Ону үдөп чораш кижилер А. Н. Косыгин-биле кады база-ла Москвада эеп чанып келгенер.

ХАРЫЛЗААЧЫЛАР СОҢГУЛДА ХУНУНДЕ

Эртенги хун чаз-ла үнү орда шавыктыг айт куумчулап чоруп ооган. Шаанта кижилер удуз казын хаттан арын дугулап, шавык хаттан брезит-биле дуй бадырк чораш. Анаа уктунуң эртели сонгузгалар чоруп эгелөөн. Ол болза, харылзаа экспедитор Георгий Сланевонун тингографията чаз парлаан солуннарын экек чытканы ол.

Почта. Солун ылакчылары Ката Зенцова болгаш Зина Михайлова солуннарын эрөөкче дажылаарына дуулаакчы каапташ, чагааларын, жуурааларын, солуннарын дорашан ылгап эгелөөнөр. Ур-лаа болза «Тоора-Хем», «Эрзин», «Мугу-Аксем» деп бижиктиг почта суккан шодайларын чолдочы Николай Наумов машинасына салып эгелөөн. Наумов черде эрес кижиге, Аонрай иштинге почта таралыр гравирин ургулчу ылапты-биле күүсөдип, чер-чер Советтеринге сонгуздалар хунуге чедир харылзаачы чолдочыларын аразына кабарган социалист чарыштын тилекчи болган.

«Москвич» харылзаа эргелекчин хаалгазында үнү чоруттары билек Мария Хабарова удурткан коммунист куш-ажыл бригаданын кижигунери — почтачылар кээп эгелди берген. Чаа солуннарын почтачыларга чедирери-биле мурнай Вера Шевченко белекенишкен, Вера бо чылдын баштайгы ийи айла-

рымны даалгазын ажим күүсеткен болгаш бодуну дуржулазын өөрүкчү күзелин-биле азычтын турар кижиге. Почтачылар Галина Москвина, Софья Аубалирова олар Вера Шевченкодан база-ла улуг чыды шафайн турар мурнакчылар.

— Чоруулаачылар өнүктөр — деп бригадир Мария Хабарованын кийгиринын бугулар почтачылар чорупканар. Красноярскиден самолёт-биле чедирип келген чаа солуннарын почтачылар элеринге база-ла мындаар чедиргенер.

Область телеграммынын делгем зады. Демир столдугаштар кырында бичин моторжугаштар болгаш дүрген ажилдаар аппараттарын шактыны кулакты умкутуп турган. Телеграфист Тамара Ефименко келген телеграммаларын арыг салыкта шыпырып тур. Ол болза чер-чер Советтеринге коммунистерин болгаш кижигуну эвестерин бугулаас блогу дээш болган бадьлаашкын дугайында областтын сонгузда учасоктарында кээп турар аныяк телеграммалар болгай. Чамдык районнарда бадьлаашкын хундукунуң 12 шакта-ла доокшан деп өөрүчүг медгелер мида бар турган.

Чер-чер Советтеринге сонгуздалар хунуге чонга солун-сеткүүлериң өй-шаанда чедирер деп соругазын почтачылар чедипкиниң күүсеткенер.

ЧУРУНТА: Элегес-Аксы суурун сонгузда участогуна (солгай таланында оң таланынче) башкы В. Хурен-оол, шахтанын чазаныччы К. Мандараа, өг-бүлө өзүн М. Бок-оол болгаш башкы С. Олод.

Кызыл хоорайнын №9 сонгузда участогу. Пассажирлер АТЭ-ынын бот-тымыңдыр уран чүүл болгунуң киржикчилерин сонгузда участогуна концерт көргүзү турар.

Пассажирлер АТЭ-ынын бот-тымыңдыр уран чүүл болгунуң киржикчилерин сонгузда участогуна концерт көргүзү турар.

КОММУНИЗМИН ИЧ ЧЫРЫТКЫЛЫГ КЕЛИР ҮЕЗИНЧЕ

СЭКП-НИН XXII СЪЕЗДИЗИНГЕ УТКУШТУР

Херээженнерниң коммунистиг бригадазы

Григорьева.

Бананова.

Филимонова.

Ощепнова.

— Мээң адымга чүү бар ирги, чугаалап көрүрөм? — деп, кара шидиг узун кичи документизин сунгаш, айтырган.

Харылаачы формалык хептиг кыс картонканы дүргөнү кончуг дилеп көргөш, «Москва» деп чурукту ажим чагаа биле шарышканын бир-ле чүвени ап берген.

— Бо-дур, хүдээп ап көрүр дээш, — маңа хары чорударыңарда чагаа хавы, азы марка албас силер бе? — деп, лемиг, чык айтырган. Бичан турда, хар дег ак салдык ирей чедип келгеш:

— Эки бе, кызым, мени чүүн-биле өртүртүр сен мон? — деп, танымы кыстан айтырган.

— Чал чаа-ла самолёт чедип келди, чаа солунар болгаш журналдар бар-ла-дыр, ирем — деп, харылаачы кыс омакшылдыг харылады.

— А оларын бээр сунуптар-ла богай, кызым. О-ла, четтирдим.

Харылаачын Кызыл хоорай конторазынын почта тарандыр чала берген, азы уулу уругу-чуле дола берген, хайым шимчээшкенин турар. Бир кезек кижилер шарыгалыг яны-бүрү белектерин ап, ескелери телеграф, азы почта-биле акша шилчидип, телеграммалар чорудуп, үшкүдөр — уруг стоа артында олургулаан төрөдөринге, таныштарына чагаа бижеэн, оон соонда сауда демлектиг ууг хааржаке кирип каган чоруп турар.

Устүкү кезин шилеп каан дугаалар андында операторлар — херээженер болгаш уруглар стодаларында мөгөйлү олуруп алган, кызым-кызыр-лаа чок ажалдап олурар. Эзелеч манатпас, чонуну болдунар-ла арга-биле дүргөн болгаш эки хандырлар — оларын кол сорулагы мынагы.

БРИГАДАЖЕ ОРУК

Кызыл хоорайнын харылаач конторазынын почта тарандыр элениң херээжен ажалдакчылары СЭКП ТК-нин январь Пленумунун шийткелерин танышкан, олар ам СЭКП-нин XXII съездинге төлөпиг ужураар. Харылаачын ийн каат ууг бажыныктын тууунга ол идепкейли кириккен: оон дөжөжин бир дугаар дайым салырмадан эгелээш, хана-зынын сөөлүг туубузун салырмадан чедир — күш-ажылдыг шах ындыг адалдыгы унун кириген.

Төрөни Кызыл хоорай Валентинага мейитер өзүп, харылаачын херекселери көжүп келген. Шаанда Кызылга интижи-биле каш-ла он шаа телефонулар турган болза, ам чонун хандырлар турар ийн муу телефонул күчүлдү станция бар. Почтаны шаанда районгаже айт, төвө биле чедир турган болза, ам автомобиль-биле болгаш самолёт-биле чедир турар аларган. Областын төвүнде шаандагы Валентина ыш-каш, чагыс эвес, үжөн почтачылар

Хайныккан сагыш-сеткилинде...

Ийме Мөнгүн колхоз баштаар чөринге болгаш партия комитетинде баргаш, бодунуң салыш-сеткилин илередиң, бодунуң чорон бодалын илени-биле чугаалаан:

— Хойну чыда ийн төрүдөр дугайында Чөөн-Хөмчүктүн хойжууш өш Лопсанчалтын эгелекчи синалын солунулардан номчаш, аңаа каттыжым түр мен, дараалар. Менде чада мындг аргалар бар. Хойну чыда ийн төрүдөрүн чедип ап шыдаар мен!

Т. Севилбаа.

— Эчкинге чедир бодуп алдынар мыйлаан? Күстөттинес бедик хүдөөлө алдыра алдынар-ла ачык болгай, эш Ийме — деп, дараалар анаа санал килерге. Ийме бичин-лаа боданмай, шут-ла хүдөөлөин чугаалаан:

— Басте 300 баш төрүүр хой бар. 100 хойга онааштыр 150

Хураганы алыр деп кайдым биле мээң-ла дугуруштуус.

Партия комитетинде болгаш колхоз баштаар чөриниң чамдыг кижигүнери оон ол хере бедик хүдөөлөин күстөттинес берге боор дикши, баштай далаалга олурза-лаа, мержежиди хойжуа бүзүрөп, оон савалына каттышканар.

— 1960 чыдын чайы келген. Ийме Мөнгүн биле оон кадайы Түөлүк Севилбаа хойнуң чыда ийн катан оолдашканын дээш бүтү-ле аргаларын ап эгелээш.

Чайгы уеде Ак-Бара-Стүгүн, Чайлаг-Хемни, Хамар-Дөргүнүн киңг олтуур, арбын сунтаттыг сенириң чайлагыларга ийн-үш улаа олар сөөлү өжүп чылаан. Ол-ла чайлагыра хойжу өг-бүлө хойнуң канчаар семирп турарын хайлаарларт, мал өчкүчлери болгаш зоотехниктер чедер бөөрге, олардан арга-сүмени ап турган.

Мындагы бедикчедериниң түнеленде олар 1960 чыда 100 хойга онааштыр 151 хураганыра камтаал ап, хой бүтүрүндө 2,9 кг дүктү кыргаш алган. Ийме Мөнгүн биле Түөлүк Севилбаа Төрөнү чуртууну мурунча алган бедиктен хүдөөлөиниң шах ын-чаар төлөшпиг күстөткеш, ам «Областын мурунгы хойжуу» деп атты өздөп туралар. Бо чыдын хойжу өг-бүлө өөл-даа бедиктен хүдөөлөин алган: төрүтүр чүс хойга онааштыр 155 хураганы алыр, хой бүтүрүндө 3,6 кг дүктү кыргаш. Ам оларын колхозында төрүтүнгөн хураганыр бүтүрү-биле сагалган аддыгана. Түөлүк Севилбаа Докшутунованы Дус-Дамын № 57 сонугада өртүтүнүң сонугучулары область Советинин депутаттыга чагыс күтсә-соруу-биле бадиланнар.

С. ТУМАТ.
Фотозу авторнуу.

ажылдык болгаш дайыннын өвдөлдөргө хүнүн-не неписи акашын, шидичилегерин шуут бажынарга чедирип берип чорур. Бичангаш, ону бөдүүн болгаш кээргечел Марина деп, Кызылдан чурттакчыларынын адал турары таварыга эвес.

Маринаның харылаачага ажалдап киргени чыдаа Ада-чуртуун Ууг дайынны эгелээш. Хыптыккан изилде-даа, куттуган чагытгыда-даа, дүвүдүк хаттыга-даа, кымылама соокта-даа — кажан-даа Марина почтанын торугада чокка дажылап чоруп турган. Бичан мелеер, калайлар, уруглар фронтуга төрөлөрдөн, таныштарында мезелерин четтикпейли маан турган. Олар шериг почтачыларынын тамызын баскан үш булуңуң саазынкыштары Маринаның холдарында кайы хере өөрүшкү хандыкшы-биле ап турбаан дээр. Бичанга маандырлар күш-ажылче соруку кирип турар өөрүшкүлүг, дайынчы-даа, а ам сактып бодары берге аар ажыг-даа дындадылар бар бооп тургулаан.

Марина Ощепнова харылаачага чөзөри хере чык иштинде үргүчү ак-сеткилдиг ажалдап келген, чонга эки бараан болуп келгени дээш, ону «Хүдөөлөин дептеринде» менгезин биле бижип кирген. Ол чүгө бодунуң билир ажалынын талазы-биле эки ажалдакчы эвес, харын оон-биле кады ол үш уругунуң мени, оларын ол чааскан эстүрүп алган. Ажыл талазы-биле аңаа дааскан онаагыны Марина бүүдүн чартык, ийн катан ажы күсседир турар болгаш бодунуң хандырлары турары участогунуң чурттакчыларынын доктаамал макталында туруп турар.

Харылаачын оператору Валентина Григорьева Тывага төрүтүнгөн 25 чыдын мурунда ол, Кызылга кайра чагыс-ла почтагы турган болгаш бүүдүн хоорайга почтаны чааскан дажылап четтирип турган. Бригадаже оон күш-ажылчы оору — ол дээрге, бистин хоорайынын харылаач конторазынын дикриг төгүзү болуп турган. Харылаачын ийн каат ууг бажыныктын тууунга ол идепкейли кириккен: оон дөжөжин бир дугаар дайым салырмадан эгелээш, хана-зынын сөөлүг туубузун салырмадан чедир — күш-ажылдыг шах ындыг адалдыгы унун кириген.

Төрөни Кызыл хоорай Валентинага мейитер өзүп, харылаачын херекселери көжүп келген. Шаанда Кызылга интижи-биле каш-ла он шаа телефонулар турган болза, ам чонун хандырлар турар ийн муу телефону күчүлдү станция бар. Почтаны шаанда районгаже айт, төвө биле чедир турган болза, ам автомобиль-биле болгаш самолёт-биле чедир турар аларган. Областын төвүнде шаандагы Валентина ыш-каш, чагыс эвес, үжөн почтачылар

солунунары, журналдары, чагаалары чонга ам чедир турар. Бо-ла бугу-биле Валентина Григорьева боду база-ла дыка хой чүүлөргө өөринип алган. Ол харылаачын аны-бүрү херекселерин ийн кылдыр шийгездир алган, бодунуң дуржулазын анык ажыдакчыларга дамчыдып берип турар.

Бичанга, Софья Бананова бодунуң бригаданын организастап кээргеч, аңаа чүгө коочун харылаачыга эвес, харын күш-ажылчы, омак-көлдү аныктар — кыстар база-ла күздөлдү-биле киргенер.

КҮЗӨЛДӨР БОЛГАШ СОРУК-ЧҮТКҮЛДӨР

Бригаданың столуңуң кырынга майкыт кылгаш, саннар-биле долдур бүртүккен каан саамы чыткан — ол болза 1961 чыдын онаалга планы. Чеди чыдын үшкү чызында күрүнеге миллион ажыг рубльдиң оругазын бээр деп мыда айткан.

Бригаданың кижигүнери чыгыштан, боттарынын бири хүдөөлөиниң канчап күсседирин бодан, саналадык, ачы-ишч өзү-биле сумелескинер. Бичангаш, ажалдык бугуруучулуун бедилеринче, харылаачын эргекчи чугула чөринин ажалын механи-заастарычине кол кичээлгени салыр болза чогуур — деп, олар шах ындык чагыс аай түнелди кылганар.

— Келген белектерин шуут бажынарга чедир бээр күздөлдөр, авто-транспортту өп ажылаары эргекчи чугула — деп, Анна Середжина санадыан.

Валентина Григорьеваның шырамында база-ла бир чаа, тынгырт бодамдык илерейлеттин келгени көстүп келген:

— Узус почта-биле чүс чорудуп турда оларын дындадыг чүсө бижип турарын оларга сүмелээр болза эки-дир, — деп, Валентина санадыан. — Бичан турар болза улусту чоруткан чагаады, шидичилегезин эзинеңе чогуур айыда келер эвеске дээрзин бүзүредиг билип турар болгай.

Евлокия Соболевскага база-ла өртөктиг санадып кирген. Ол мында дээн:

— Хоорайда дамылаттырмадан радиоприемниктер дыка хой, оларын эзелери ол приемниктерин халаска ажаллап турар, ол канчал-даа болбас. Бичангаш, бис эргилде ханды-далары кылгаш, радиоприемниктерин уебтка кирип алыр болзусса эки-дир.

Ындык болза-лаа, почта ажалдакчылары уруглары дүвүдөлдү турган кол айтырг болза чонун хандырамын културазын бедилери болуп турган. Бригаданың кижигүнери

Евлокия Соболевскага бригада кижигүнеринден кымын төртүтүгөн хуну каян болурун хайгаарлар турарын дааскан, ол ону блокнотуңа кончуг кичээлгиди демделеп ап турган. «Хөктүүн да, кымын-ла бир дугаарында болур ирги?» — дижир-ле, Бичанга-даа, дөмей-ле мыйнаан, кымын-ла төртүтүгөн хуну келди, бедилерин экегилээш, найыр-далдык столуңга олургулаанш, эчкиңе байыр чедирип, ошакылч-чыткыштып, байырап хөгелжир-ле болгай. А оон соонда олар хөгүмшүн теэтринге азы кинога коллектив-биле бар алар. Ол ажалды организастап харылаачылыг кижини база-ла баш бугуруугар көрүп, тумуялп каан, — ол болза театрда, чаа киноларга ууг ынакшылдыг Вера Лантухова.

Ийна Новоселова биле Нэля Сидорова ам удаас мелеер болур. Олар дөкөрттиг шөлөзүн алган болгаш оларын еске өөрү түр хаалп алганар. Чырыкча оол азы кыстан кээрге, чүгө даа-менче эвес, харын база бугу коллективтиң аас-кежиңи болгаш өөрүшкүзү боур.

Эки болгаш шыа тынгытары, кызымаккай болгаш чүткүлдүг өөрини бедик бугуруучулууг күш-ажылдап белен чүс эвес. Ол дугайын бригаданың кижигүнери чөре утайгы туралар. Күш-дамыр талазы-биле сыйыраңгай бугу талазын билгилди, техника эртемниг кижиниң илелеге, Төрөн чуртууга ууг ажык-дузаны чедирер.

Херээжен харылаачылар СЭКП-нин XXII съездин ажиттарынын мурунда коммунист күш-ажылдык бригаданын бедик болгаш хүндүлүг адым чедип ап шыдаар дээрине кандыг-даа чигинип турбас.

Е. МЕРКУШИН,

Л. Чадамба.

Дүүн, кежээ кызыл-булуңга анык-тар орайга дээр ойноар. Оон келгеш, солундан СЭКП ТК-нын январь Пленумунуң материалдарын номчуп, 1961 чыда канчаар ажалдаарынын, канчаар чоттарарынын дугайын чугулашкыш, дүгөге чедир олурган болза-даа, утбашкылар биеги-ле чы-ды-биле эртежик тура халчыл келгенин. Радио оларын-биле чарышкан чүсө ышкыш, база-ла чугаалап эгелээш.

Утбашкылары кижини белең-не млага, бирээш он тос, бирээш чөзө-би харык болза-даа, ийстөөр ыш-каш, барык-ла кезе лек дурт-сынып, борбак ак-жк шырдыларыл, кызыл-кызыл чактыларыл, арай саргыл баш-гарык, чаадык мен айт-канын. Оларын ажи-чаны билип алышпас — эртенги салгып билип алышпас, эртенги керел ышкыш хүдөөлүрүп каттырып, чызы-чазгай хөгел-хөгө-рөп чорутулар. Ажыл-ишчизи база дөмей — колхозунуң, хой-интиганын керээ дээш ак-сеткилдиг кара-кызыл, кайы-бир чүвени кылдыр деп барганда, ону чедип албаанда сагыш амырвазастер болгай аан — деп, чон чугулаалып турар.

Ол шынап-ла мындг дээрзин бөгүн бүзүрөткен.

Оларын хеймери Бежендей утба-зында биче-ле бедик ышкыш сөгүндө-дөр, арай шөйбөк ак арнынгы, кара кирибтеринг ууг, тура халчыл кел салы-ла олуң салышкан. Ол аразында оон утбазы — арай бичежек сыйнык, бот-борбак ак шырдыларыл, баштай көргөпөрүк ышкыш сөгүндө-дөр Төсө база-ла тура халааш, бажыныктын иштин эдил эгелээш.

Утбашкылар ийлеңиз бир бичежек бажында азың-сидиг, күлүртүрүп, бөдүр чөрш чуртал турар. Бажын ишти «эзелеринде ажал-ишчизи бо хар» дээн ышкыш, шөвөгүн таз-

рымчалык кончуг көстүп чыдыр. Бажыныктын иштин ак-чайт кылдыр чугулашкан. Сонга кээриңде уран угулаалыг тылдар азын каан. Дөрдө стол кырып ак пылыг-биле шыпкан, оон кырында элөөн каш номнар — «Тыва тоолдар», «Улуг-Хем», «Алдын сийлестиниң кавалери», «Чалаев» сунгуп дилгилээш, ынчаарга «Аныяндан азын камна» деп номну номчуп, «Осөөн» деп чагай чыттыгы одоколон, ынчаарга шил алаанда ийн утбашкының кожа олурар фото-уруу, социалистич чарыштын тылечилери дээн оларга ВЛКСМ обкомундан шынаан Хүдүлөл бижиктери чыткылаан. Ханаалаада уран чалар, чүзүн-базын өнүгү давамдарды акылаан, гитарга биле дошулуур база бар.

Утбашкылар мөңгүн баштарыл демир орунунары чарыштар эдил кааш, шалыкыны-биле чөмөнчө тырттып алгаш, дөмей кончуг кылдыр келтирилгелесип, кара-кара джуржалдык, чымыг күз-күз ар-жыялардык үнө халышкан.

Олар инектеринге эртенги чөмкү каап берчылээш, оларга эртенги кончуг сазы берилгезин. Ферманын инектери чаз-ла төрүп турар. Ам дээрде Терейин алды инек, Бежендейин үш инек төрөөш.

Бежендейин хүрүн инээ кукуруу-казын амданынның дэйнээшканын, эзинеңе көрүп каап, дүүнүгү кежээки-дээр артык эдил берип турган.

— Инектин сүдү эмилде эвес, дымында деп шынап-ла тынгылар чугулаан чүсө-дир эвеске. Чөмкү-ле хой болза сүдү-даа хой болур. Хөөрт-күйүл, Хүрөн-инээни, охай, эт-ле, эт-ле — деп, Бежендей инээн чысындып, иштинде чугулаалып олурган.

— Че, кайы хире-дир?

— Сиген-даа, силос-даа чөсө болгаш, инектер эжине берип-тирлер

школачы-даа, улуг-даа, анык-даа кижини бурзуу кандыг-даа айтыры-нын талазы-биле консультанцияны саат чокка хостуу-биле алырың хандырар талээде, харылаачын дуза-дамчызын бугу талазы-биле билидиг көргүчүр сорулуны боттарынын мурунда салып алганар. Чүсө чорудуп турар кижилерге хааржаке-таар, шарып, адрестер бижир, дындамышкынырны бүртүкөп кылдыр дээн ышкыш, оон-даа еске кымыларга дузаалажыры чугула деп шийтирээшнер.

— Почта-биле биске келген чүүл-дерин бис чүгө дүргөн чорудулар эвес, оларын харын база эзелеринг дүргөн чедирин кезээде утпас болгаш бо талазы-биле оперативтик хемчеглерин алыр ужурулг бис — деп, бригадир Софья Бананова түн-неп чугаалаан.

Бригаданың бүтү кижигүнери шушту өөринер, лекцияларга, бөсөла-ларга, хурадаларга кижини курут чок барып турар, коллективтиң хой-ни-ти амдыраалына, мынагы бот-ты-ынгырт уран чүдү коллективтин ажалына идепкейлиг кижир деп база шийтирээп алганар.

БАШТАЙГЫ ӨӨРҮШКҮЛӨР

Фервальдын бир-ле каан хүнүнө Верава Капулова ажалдап чоруттарына белекенин берген, ыччал-за-лаа эжинден алгаш, номчул доог-кан номун дедир эгилеп бээрин ол аразында сакты тыртып каан. Бажынында эчкиңе телефоннай каапкан, ол номуну дугайында сагыш-сеткил солушкунун кыла каапкан. Чөре ыччаш, ажал-даа талазы-биле сүмелесип, сагыш-сеткил солчуушкуну кылдыр бо бригадала чачык болган.

Евлокия Соболевскага бригада кижигүнеринден кымын төртүтүгөн хуну каян болурун хайгаарлар турарын дааскан, ол ону блокнотуңа кончуг кичээлгиди демделеп ап турган. «Хөктүүн да, кымын-ла бир дугаарында болур ирги?» — дижир-ле, Бичанга-даа, дөмей-ле мыйнаан, кымын-ла төртүтүгөн хуну келди, бедилерин экегилээш, найыр-далдык столуңга олургулаанш, эчкиңе байыр чедирип, ошакылч-чыткыштып, байырап хөгелжир-ле болгай. А оон соонда олар хөгүмшүн теэтринге азы кинога коллектив-биле бар алар. Ол ажалды организастап харылаачылыг кижини база-ла баш бугуруугар көрүп, тумуялп каан, — ол болза театрда, чаа киноларга ууг ынакшылдыг Вера Лантухова.

Ийна Новоселова биле Нэля Сидорова ам удаас мелеер болур. Олар дөкөрттиг шөлөзүн алган болгаш оларын еске өөрү түр хаалп алганар. Чырыкча оол азы кыстан кээрге, чүгө даа-менче эвес, харын база бугу коллективтиң аас-кежиңи болгаш өөрүшкүзү боур.

Эки болгаш шыа тынгытары, кызымаккай болгаш чүткүлдүг өөрини бедик бугуруучулууг күш-ажылдап белен чүс эвес. Ол дугайын бригаданың кижигүнери чөре утайгы туралар. Күш-дамыр талазы-биле сыйыраңгай бугу талазын билгилди, техника эртемниг кижиниң илелеге, Төрөн чуртууга ууг ажык-дузаны чедирер.

Херээжен харылаачылар СЭКП-нин XXII съездин ажиттарынын мурунда коммунист күш-ажылдык бригаданын бедик болгаш хүндүлүг адым чедип ап шыдаар дээрине кандыг-даа чигинип турбас.

Е. МЕРКУШИН,

Баштайгы уеде Херет Секинаның хүдөп алганы чурт иштинин инектеринин чамдызын күш-деңгел талазы-биле кошкыш, арган, эвээш сүт бээр турган. «Инектин сүдү — дылында» деп чугаа бар болгай. ынчангаш ол инектеринге кыжын ситен, силосту немелде чөм кылдыр берип, инектерин олар-далып хүндээшкениң бай-далын инек кадарчы-зында айтырып ап турган. Чайгы уеде ферманын инектери чай-лагта турда, оларын семиртилгезин үргүдү

хайгаарлар келген. Инектерин турар кажааларын арыг-шевер, чыдыл тургузарын база-ла утпас.

Саар инектеринин ажалдазын чыл бүрү мичаар эчкилиң, сагыш салып келгениниң түнеленде, бо анык саянчы 1960 чыда он саар инектеринин биз-рээзинден 1448 кг сүттү саап алган.

Комсомолчу кыс Херет Секина идепкейлиг хой-интичилеринг бир-рээин. Саанчыл кидеринин мурунда колхозтун тулдүг бригада-

зынга өңи ажалдап, улуг нормазын 150 — 175 хуу чедир күстөдип турган. Колхозтун даш-биле туткан септелге-техника мастерскаян туварына өң-не идепкейлиг киришкен. Ажалдап турары фермага бөсөдөлгөн, солун номчулаары организастаарына база-ла идепкейлиг киршип турар. Ол — колхозта аныктарын бот-ты-ынгырт уран-чүүл бөдүмүнүн идепкейлиг киржиңизи. Клубка таңчылап, ырлап, игил, бызаанчыны тулупкаш,

— дижип, биеги-ле чаны-биле эрестип кончуг кийгирлик каал олургу-лаанар.

Эртенгиңин сөс шах челе дүңүп чорда кавазчы инектерин оларынче сүрүп алгаш чоруккан. Утбашкылар саянчы өөрү-биле кады кажаа ишти аштап чыгып калгылаан.

Бежендей бо фермада комсомол организастаарынын секретары. Бичангаш ол:

— Кажаа ишти аштаан соонда кызыл-булуңга биче кады чыгыла кааптар-дыр, уруглар — деп чар-лаан.

— Маңаа дыннал болбас чүсө ирги бе, дара? — деп, утбазы башта-каны араар айтырган.

— Харын дүргөн аштап кааптар-дыр, кызыл-булуңга чугулаал бээр мен — дээш комсорг ажалын доос-кап чоруткан.

Саанчылдар кызыл-булуңга чыгып келген. Комсорг далашкан ышкыш чугулаалп элөөн:

— Эштер, бистер дынаан-даа, солунурадан ыччан-даа болгай бис, сүт сааладык көвүдөрү дугайында. — дээш, өөрүчө эргилдир кезек өөрүп турга. Оон база-ла улам-чыл чугулаан: — Учкынчын дем-делгелденд көрөт, сүт бо айда аз-даа көвүдөсейин үрүр-дир. Санал-дар чүс эштер?

Кезек кады ыт чөк. Оон соонда оон-моон шүтүмчүлөдөр, санаалар үзүр-сүрүк күтүлү-ла үгөн.

— Инектер төрүп элөөш. Сүт көвүдөөр ужурулг. Билте чүт боор, саар-ла... Харын ситен, силос херек-тир.

— Силосту сөөртүрүң далашты-рыр, ол-ла.

— Кукоруза силосту база — деп, бирээш немеп каан.

— Бо чырын бистин фермага силосту чер кырынга салдыр дечек.

— Ол шың, кончуг шың.

— Автолавка чүгө келбес алар-ган чүсө? Чүгө ферман оон эр-ти-тип турар чүсө?

— Кипаш машиназы база келбес-тээр-дир. Дүтүн бис ол чарыкта Өр-гөн фермазынга кино көрүп чооду-вус.

— Автолавка чагыс катан кээр-де чиг далаан салдыр чорон, эскер-шерттиң баран-даа эскелөөн бол-гай, автолавканы келдирип үрү-рөй — деп, саанчылдарыну улуу үр-диг демги-ле чугааларын депкип чуга-лаан.

Бадыладым

Сонгулдаларга киржиң, эң баштайгы бадылашынын бергеш, өөрүшкүзүн, чоргааралын илередиң турган анык эш-өөрүмнү көргөш адаарган-даа чор-дум. Ол ам мээң элчээмде база келген. Ам бирги бадылашыны-нымы бердим! Совет Эвилели-нин хамаатызының бүрүн эргезин ачылап, ынак Төрөн чур-тунун күрүне эрге-чагыра ор-ганнарының сонгулдаларына киржиң, чоннуң эң эки төлөөлө-ри дээш бодунуң бадылашыны-нымы бергеним колхозчу ком-сомолчу мээң амдыралымга өөрүшкүлүг хун болуп артар.

Бадылашың участогунче Кара-Шатта хойжуларын кыш-тагарындан келген бис. Ында чугула ажал-херен—чеди чыл-дың үшкү чылының санынга не-межир чаш малдарны камгалап алырының ажил-ини чоруп ту-рар. Хойжу Сыртатың нодон хо-нонда хураган аңаажып турар мен. Чоокку хүннерде төрөн 36 хойлардан 36 хураганарны менди камгалап алдымыс. СЭКП-нин XXII съездинге кыш-аңыш-кы бөлезим кылдыр бо чазын 100 хураганарны менди ажаап до-руктарын хүлээнген мен.

Бирги бадылашыны бергеним аас-некиртиң, күш-ажылчы чагай амдырал-чуртталгаже ууг орунту ажалды, аңыш-иш-ке, өвредилеге мени улам-на со-рун кириген.

О. ДЕЛГЕРМАА,
анык сонгучу.
Тес-Хем район, «Чодураа» кол-хоз.

Бедик идегел

Тес-Хем районунуң мурункак хойжуларынын аразында Бат-кар Бычын-Хөөнүн ады база кирип турар. Ол бодунун өг-бүлөзи-биле кады, төрөн кол-хозунун хой ажылынга 6 чыл дүргүзүндө үзүктөл чок, ак-сеткилдиг эки ажалдап келген. Бо чылын оон жондында 400 ажыг хойлар хур, менди кыш-таглап турар. Декабрь айдан бээр төрөн 179 хойларын хураганары шуштуу менди ажаап алдынган болгаш ам эки доругуп өзүп турар.

Таштын район магазининин өргөлекчи Л. Н. Шамонина салдык ажалыга мергежиң, районда эң дээр ажалдык салдыкыларын бирээ-зинге санаттып турар. Оон удуругулазы-биле ажалдап турар, райма-тын салдыкылары чоннуң херегалдеринге үргүчү-ле сагыш чоңагыр болуп, эртек чыдын бараан саарылгазынын планын 104,5 хуу күстөткөн. Ам магазин дыштаныр хун чокка ажалдаар чурумче эгелеп кир-ген.

Бодунун ажал-хөрөөнө ынакшылдыг, ак-сеткилдиг ажалдакчы Лю-бов Николаевна Шамонинаны Бай-Хаактын № 18 сонугада округунуң сонгучулары район Советинин депутаттыга ийн удаа сонгуп, аңаа бедик идегели даандырганар.

Чурунта: Л. Шамонина салдык алычгыга платени көрүзүп тур-А. НУГУРАК,
Фотозу авторнуу.

— 1961 чыда улам-на эки Сөзү болгаш фотозу О. Мандарыны.

МЧАЭ-ден совхоз чедир

«СЭКП ТК-ның январь Пленумунун төгүлүт шийтпирлерин амдыралга чедирининг боттаңдырыларды!» «Чеди чыл планынын үшкү чылы» — 1961 чылда социалистик хушталгылыктарына хушсаа бетинде ажыруусундун, «Сувет Эволюция Коммунист партиянын эччелиги XXII съездинге телептиг ужурамылар!» деп улут ужурак-биле чылг кызыл пестерде бижээн дозуннар Чаа-Халдун Булу-Терек суурун кудумчуларына келген ажыл-ишчилерин сорук кири кыйгырып турар.

«Бөгүн бүгү колхозчуларын хурады клубка болур» деп чардалды 1961 чылдын февралдын төңүзүндө, бир дыштарын хурады магазинин болгаш клубтун эжинеде аскап турган. Ол хун эртегинин 10 шак бенин четпезде суурун улут клубу чыл дала берген — «Бурунгаар» колхозтун 800 кежигүнеринден 600 ажыг кичи чылгын келген. Оларын аразында трактористер, комбайнерлер, койжулар, саанчылар, чылгычылар, тудуужулар, чоллаачылар дээш кымын чок дээр! Чаа-Халдун сурагыды саанчыларынын бирээни, ажылчы чоңнар депутаттарынын область Советинин депутаты — 1960 чылда ботунга быжылган 12 инектерин бирээниген-не 1349 кг сүтү саап алган Д. Норкузма, мурикачы тудуужу И. Сундуй, сурагыды койжу М. Кечилек болгаш оон-даа эскелер бар.

Болхозчулар аразында омак-төгүт хөөрөшкөн олурганнар: «Бо хурадымыс-даа — өөрүшкүт чымын тур. Маана кончут чугула айтырыгын шийтпирлер болгаш бис» дээр чугула-соот клубтун оо-бо чугулаңды дымнапмын кээр турган. Эртегинин 10 шакта хураал-даа эгелден. Артедийн 61 харыг кечигүну эш Хайдын индирге үнүп келген. Клубтун ишти ырмаж-на апарган. Чоңчун колхозчу хараан алдыдыр чадургулаш, чугаазын оожум, толаргай эгеледи.

— Мында олурган-даа, бо хураалга кээр шыдаван-даа ажыл-ишчилерин күрөк-чүткүдү кайнаар угдангыла дээр, СЭКП ТК-нын январь Пленумунун төгүлүт шийтпирлерин амдыралга чедирининг боттаңдырыларын, партиянын XXII съездинге куш-ажылчы белектиг ужуражырыңче улганган. Оортан хундулут улут сурула бисте кайда боор! СЭКП ТК-нын январь Пленумунун шийтпирлерин амдыралга боттаңдырышкан, «Бурунгаар» колхозту совхоз кылдыр эле организастаар дугайында чугула айтырыгын бо хурадымыска чугалажып турардыр бис. Шаанда бо Булу-Терекке МЧАЭ турган болгай. Мал болгаш чер ажылынын эштегелен дээр, хуу, быларгай амдыралга болсаар, ол үеде мүн-не элден депшиледиг турган. А бөгүнү колхозчу амдыралга болсаар, мынча МЧАЭ-ге чүдүт туржук бис? — деп, айтырыгын эш Хайдын салган, биче каа боданы берди.

— Чүдүт турган бис дээр-ле үш-дөрт хире демир андазынын, элээн каш ыш андазынын, хараган, чыраа ишчилеринг турдуусу, 0 бөгүн бисте: 12 автомашиналар, 20 чоллаачылар, 24 тракторлар, 67 трактористер, 16 комбайннар, 18 комбайнерлер бар-дыр. Эртең чылым 3800 га шөгөле тараа тарылдымыс. Бо чылым 4000 ажыг гектар шөгөле тарымыр бис. Коммунист партияныстын болгаш Совет чазаныстын мерген политиказынын ачылында бистин ажыл-агыйымыс шак мынчаар сайзырал, болбазыраңгай техника-биле хандырттыган, тускай эртеминг механизаторларды болгандыр. МЧАЭ-ден совхоз чедир хөгүлде дээр, тыва арттарынын амдыралында кончут улут бурунгаар бажым, революстуг шурашкын-дыр. Колхозту совхоз кылдыр эле организастаар айтырыгын улут өөрүшкү-биле депшишкан, төгүлүт чеди чыл планынын үшкү чылында социалистик хушталгылыктар эрестиг куюсудир дээр могаг чок амдылаарымын, чаа ажыл-агыйын быжылдап хөгүдериңге салымыкымын киреримин хушээдим, эштер! Хоочун колхозчутун чугаазын хураалга олурүшканын димиттиг алыш час-кашкыны-биле уткааннар.

— СЭКП Төп Комитетинин январь Пленумунун төгүлүт шийтпирлерин танышкан. 1961 чылда боттарымыска бедиткен хушталгылыктар алган болгай бис. Төзөн партияныстын XXII съездинге куш-ажылчы белектиг ужуражыр дээр бо чылым хой бурузунен 3 килограммдан өзөөш эвес-дүктү адыр сурулажын салып алгаш, сорук киришкенин амдырал турар ижи мен. МЧАЭ-ден совхоз чедир хөгүлүт дугайында айтырыгын бөгүн бо хурадымыска шийтпирлер турар-дыр бис. Шынап-ла, МЧАЭ-ден совхоз чедир сайзыраары — шаанда көшкүн амдыралдыг, түрөп чоран арттарынын амгы чаа амдыралында кончут улут болушкун, депшиледиг хөгүлде-дыр. Чаа совхозтуң амдыралынын чедишкенин болгаш дүргөн сайзыраары оон амдылын бурузунен чүткүлүг, ак-сеткилдиг куш-ажылдан кол хамааржыр дээрин кончут эки билип тур мен — деп, койжу эш Кечилек санадаан. Оон саналын хураалга олурганнар бир үш-биле келдишээр.

Колхозчу совхоз кылдыр эле организастаар дугайында айтырыг — чогуур үезинде тургустунган чугула айтырыг дээрин хураалга санал берип, чүве чугаалаң улут колхозчулар оналан демделешкан, мал болгаш чер ажылы хөгүдериңин улут перспективалары, курдалылары бар деп айтышканнар. Тракторист эш Дамба-Хуурактын чугалааны болса: «Колхозту совхоз кылдыр эле организастаан сөөүндө бистин мурнууска улут перспективалар ула-ажыттылар. Көдө ажыл-агый прудуктулары амгызында каш-лаа катал хейнү бугурун шылар бис. Хамыгтын мурнууда көдө ажыл-агый техниказынын ажылгамы дыка экижиңер.

Коммунист партиянын болгаш Совет чазактын хун бүрүде коссал чок улут дузаламчызынын амгында колхозчу арттарынын амдырал-чүртталгызынын, культуранынын кончут дүргөн хөгүдөжин хураалга санал берген кижи бугуру улут өөрүшкү-биле демделеп, төзөн партиянынга, Никита Сергеевич Хрушев баштаан оон деняч Төп Комитетинге, Совет чазанга кымын чок ымыкшылын, чүректин ханымын оон өөрүшкү чедиринин илергейлеп турганнар. Совет эрге-чөгүрганын чылдырында Булу-Терек суур таныттымыс кылдыр сайзыраан. Суурда колхозчуларын хой бажыңдарында Илчигини дамналары чайыңалдыр чырып, радио чаа-чаа солун меджелерин көдөжин амды-ишчилеринге дымнадып турар. Суурда чаа-чаа кудумчуларга чыгыс ай хевирин чуртталга бажыңнары немешкээл.

Шаанда МЧАЭ турда, Булу-Терекке ийн-үй хире казанак бажыңнар, хой кичи өгдөр турган. А мында мал сес чылдын школазы, оон иятернады, столовазы, 50 орунун уруулар яслини, кижинин, малдын эмгелгелери, колхозтун ботжула бажымын, колхоз столовазын, алчылар бажымын, 600 олуттуг улут клуб, библиотека, харылаа салбыры, электростанция, улут магазин бар. Амгы үеде тудуужулар 15 машина кирер улут гараштын, септелге мастерскаязынын, чуртталгазынын 20 чаа бажыңнарын, элээн каш мал кажааларын тугуу дүргөн темпалг чорулуп туралар.

Колхозту совхоз кылдыр эле организастаар дугайында колхозчулар бир үш-биле шийтпирлешкен, оо шийтпирин багылаарын райүксомдан дилээнер. Чаа-Халдун «Найырал» колхозунун кечигүнери боттарынын хураалында база ыңдыг шийтпирин хушээп алганнар. «Бурунгаар» болгаш «Найырал» колхозтарын «Найырал» деп совхозтуң тургустунган оо.

А. ДУГЕРЖАА.

Назылаза-даа...

Улут-Хем районун «Чодураа» колхозунун колхозчуларынын бедик хүндүкелин 73 харыг коммунист Григорий Матвеевич Наговицын чаалап алган. Ол барык тос чыл ажыг колхозка почтачылап, онашкан хүлээлгезинге ак-сеткилдиг, кызымаккай ажылдап турар.

Ажылчы чоңунч негелдеи хун бүрү улгадып, ылаңгыя пардалга чагылгасы чыл бүрүде көвүдөп турар. Эш Г. Наговицын «Куш-ажылдын хостуу» колхозтун төвүнде харылзаа салбыры-биле бо чылын керээни чарып алгаш, колхозчуларын яны-бүрү чагыгларын, чагааларын, телеграммаларын, шийчидилгелерин үзүктөл чокка дажыглап турар.

Г. М. Наговицынны эки, үлегерлиг ажылы элээн каш шаннал бижиктер-биле демделеттинген.

Чурукта: эш Г. Наговицын.

Автоклуб

Танды районда «Кызыл партия» колхозтун Кара-Чыраа девискээринде болук малчыныры бар. Аңаа районун культура килдининг автоклубу бо-ла чеди кээр. Мында кадарчы Дамба-Санын уугулары ол чедир хөгүлде-ле: «Акый Саша, ам база кино эскедиге бе?» — деп айтырар. Бо болза райүксомунун культура килдининг автоклубунун эртелекчи Александр Тютюк-Кара-тыр, Киномеханик Савелий Санников биле чоллаачи-моторист Максим Боровиков кино өгүлдер апаргустуразын хынап, белеткен турда, А. Тютюк-Кара-тыр малчынырга беседаны чорудатпегей бээр. Бистин чуртта болгаш даштыкка болушкуннарын дугайында беседанын малчынар улут сонугура-биле дымнаарлар. Чокта чаа ол малчынырга СЭКП ТК-нын январь Пленумунун шийтпирлерин болгаш дегелей байламын дугайында лекцияны номчолан.

Ол-ла автомашины совхозтун Хоорай, Халык-Асык база Сталин аттыг колхозтун Шаңган, Халык болгаш «Межегей» колхозтун Шюол, «Совет Россия» колхозтун Каскал фермаларында ажылдап, турар малчыныры өөрүшкүлү-биле уткуу ап туралар. Автоклубтун ажылдап-чымыр малчынырга кино өгүлдер болгаш лекция, беседалар чорудары-биле кады, чаа солуннары болгаш журналдарын, стелга ойнар херекселерин ап чоруур.

Автоклубтун ажылдапчылары амгынын моон сонгар-даа үрүшкүлээр. Мынчаар оларын ап чоруур киноларында көдө ажыл-агый темаларында фильмдерин ховары четес.

М. ЕРОХИН.

Кызылга 250 муң чечектерни бээр

Чайын Кызылдың өң-баазын чечектер каастан сесердиктеринге болгаш Гастелло аттыг паркында селгүстөп чоргулаарга магалыг-ла эки. Ол каас-чараш чечектерни кыштын чыккылаа соогунда, январь айда-ла тарып (рассада) эгелей бээр дээрин чамык кызылчылар балибес-даа чадыва боор.

«Коммунист» септелге-тулут эргелелин ногаанчылыга болгаш чечек амды-агыйнын девискээринде бо хүндөргө амдыларын хайымыкынын үези чоруу турар.

Тываың хөрүнү чечектерин чамык сорттарын өстүреринге таарымча чок, мында минералдыг дустар кончут хей. Мынчаган парниктерге чаа олурткан чечектерни ак каалаттар кыстар яны-бүрү улуберилер-биле чемшчилеп, суттарып болгаш чылгыл, бичи урулар ымышак ажаап туралар. Оларын бригадирин Анфиса Филипповна Панкратова — дээди эртеминг агурон — парниктерге амдыларын тергини эки организастап келген. Көдө ажыл-агый техникумунга ол

башкылап тургаш-ла хоорайнын дыка хей албан организаста болгаш бугураге чедиринин девискээринге чечектер тарып амдылы калбарып чорудары организастап турган. Анфиса Филипповна «Коммунист» эргелелин чечектер тарып учадо-гушта ажылдап кирер мурнунда аңаа ол амды кончут кызым чоруттуун турган. Эртең үш чылдарын дургузулда ол участкага чартык миллион ажыл чайгы чечектерни болгаш 15 муң хире бажын иштин чечектерин өстүргөн. Бо дээр Анфиса Филипповна Панкратованын кызымаккай, организмачы ажылынын үр-түнеин деп димиди-биле чугалаал болур.

Чечек учадогунун амдылында амдыга чедир бергедешкинер тааралжып турарын демделеге чоруу. Ийн яны-бүрү температураны болгаш агыч-агыч составтын хөрүнү хөгүлде чечектерни өстүреринге таарымча парниктер чок. Иңдыг турбуже хоорүксомунун болгаш хоорайнын коммунал амды-агыйнын учуртук-

чулары Кызылга чечек өстүреринин каа чайгы учадогунче кичээлгелдин кошкак салып келгенер.

1960 чылда чаа парниктерин тургузарына тускай фонд көрүнгөн турган. Мынчаал-даа чаа өрткөн, ол фонд мырыңай ажылдаптымай артан.

Хоорүксомунун болгаш хоорайнын коммунал амды-агыйнын таалазында чечек учадогунун амдылында практиктиг дузаны чедирин, оон хайгаарал, контролдарын амдычылнап күзөп турар.

СЭКП ТК-нын январь Пленумунун шийтпирлеринге сорук кирген чечекчилер чеди чылдын үшкү чылында хоорайга 250 муң чайгы чечектерни болгаш 7 муң бажын иштин чечектерин бээрн хүлээнгенер.

В. МИРОШНИКОВ.

Колхозчу чылгычы

Өвүр районун «Коммунизмче орук» колхозунун чылгычы Куулар Кудер-оол иштинин мал амдылыга кызымак чүтүлүн салып келген. Эртең чылым төзөн 70 беден 70 худуну ол менди өстүргөн. Чылгыч, бо бурузунен күлүнү чидирг чокка алыр дугайында социалистик хүлээлгезин күүсеткен.

Чайты, күсүк семитилгени эки организастаны-биле оон чылгычы күсүкө көчүтүп семис болган. Чылгычын күш-дегелди хыш дүргүзүндө

баксыраваан. Куулар бо чылым дунгужука төрүрү 30 бе-биле кады 96 беден 96 худунун аларын социалистик хүлээлгезинде айтышкан. Ол ботунун күжү-биле 10 тонна саргени кезип белеттөөрин база хүлээлгөн.

Кудер-оол хей-иштинин амдылыга киржиң, Бора-Шайла 5 малчына өргелеге солун номчулганы, беседаны үрүчү чорудуп, агитаторлар турар.

С. ШОЙДАН.

Курлавырларын бүрүн ажыглаар дээш

Көдө ажыл-агыйын улам ыңай көдүр дугайында СЭКП ТК-нын январь Пленумунун шийтпирлерин практика кырынга боттаңдыр дээр демделеп чер болганда хун бүрү калбарып турар. Чеди чылдын үшкү чылы совет улустун амдыралында оналгай демделегил чыл болур, чүте дээр, ол бистин Коммунист партияныстын XXII съездинин чымы. Бо съездин куш-ажылчы чаа-чаа чедишкенин-биле уткууру—колхоз, бригада, ферма база тус-тус малдын бурузунун болгаш бүгү совет кижи бурузунун сонгаралды болбас сорудагы болур. Чер болгаш мал амдылынын күчүлүг хурадылушкунун чедип ап, колхозтарын экономиказын улам-на быжылдыры—колхозчуларын материалдыг чагай амдыралын дүргөн бедидеринин үзелини болур.

«Көдө ажыл-агыйын чайгылы чокка кадар дээр демисел—ол дээр коммунист иштиндеги тургузарынын чугула чүтүл, ол дээр-ге эсуулт-ла бүгү улустун херээ» — деп, СЭКП ТК-нын январь Пленумунга эш Н. С. Хрушев чугаалаан. Ам кол чүве болза көдө ажыл-агый прудуктуларын бугурун бо чылын болгаш чокку чылдарга дүргөн ка-вүдериңге бар аргалары база курлавырларын бурун-биле ажыл-агый болур деп январь Пленуму оналан айттыкан.

Коммунист партиянын Төп Комитетинин база Никита Сергеевич Хрушевтин айтышкынынарга болгаш партия обкомунун чоокта чаа болуп эртең пленумунун шийтпирлеринге үзөлүлгөн, Эрэин районун колхозчулары, бүгү амдылы

тоннары СЭКП-нин эөлчелиг XXII съездинге чедишкенин ужуражыр дээр, бөгү совет улус-биле бир дөмөй, бо хүндөргө чаа-чаа аргалар болгаш курлавырларын дилеп тып, тараа, эйт, сүт болгаш дүк бугурун дүргөн көвүдөргө талазы-биле хемчелерин ап, боттарынын ыңык-чүткүлдери илереди туралар.

Районун колхозтары боттарынын курлавырларын болгаш аргаларын санал көргөш, бо чылым күнүгө 1270 тонна эйти, 390 тонна сүтү, 173 тонна дүктү болгаш 70 тонна тарааны күнүгө садар деп шийтпирлешкен. Колхозтар бо чылым хой, өшкүчүн баш санын 15,1 хуу өстүрер сурула-биле 5 муң баш хойну ийн катал төрдөрүнүн хемчелерин ап турар. Ол ымышак мыйметтиг болза малдын баш санын көвүдериңге-биле март айга чедир 60 ажыг баш инектерин эдержилгеге хирегеш, олардан декабрьда ийги бызааларын алыр амдыды чорулуп турар.

Малдын баш санын өстүреринин болгаш өт бугурунун көвүдериңин бир улут курлавырлар болза дүргөн өтүчүл хаван амдылы колхозтар өстүрери болур. Колхозчулар болгаш амдычын, албан-хаастылар хаван амдылы массалыг өстүрүп турда-ла бистин районун колхозтары мурнунда чылдарга хаваннарын өстүрөй келгенер. Оларын өстүрер аргалар колхозтарга бар. Колхозтор шүптүзү бо чылым хаван фермаларын организастап эгелээр шийтпирлед, 40 баш төрүр хаваннарын салып алгышкан, оон 400 баш хаван оолдарын өстүрүп, олар-

Колхозта хана парлалгазы

Хана парлалгазы — парлалганын өң-не массалыг хевир болур. Хана парлалгазы ей-шанда, идеал-политика талазы-биле бедик демделге тургузары чер-чер партия организасталарынын база бир кол соругаларынын бирээни.

Улут-Хем районун «Улут-Хал» совхозтун Арыг-Бажы учадогунда партия эге организасталынын болгаш Хевирге көдө Советинин органы «Колхозту» деп хана солуну бугурагелген амдылы, партия, комсомол амдыралын, көдө Советтин организаста-массалыг амдыларын болгаш хей-иштинин амды амдыралында хамарышкан материалдарын чогуур ей-шанда чырыдып келген болгаш чырыдып турар.

Бистин хана солунуствун редколлегиязын чыл бүрүде партия эге организасталында бадылал турар. Амгы үеде редколлегиянын составында 5 кижи амдылап турар. Хана солунун амдылыга доктаамал киржиң турар активтер доктаамал киржиң бисте эвеш эвес.

«Колхозчу» деп хана солунунда ангыда, «Крокодил» болгаш бригадаларда, фермаларда, зеноларда агитхуудустарын үндүргүлөп турар. Ол амдыла партия, совет активтер доктаамал киржиң турар.

Партиянын эртең өткөттү хураалында бээр бистин «Колхозчу» деп ханаыс солуну 4 улаа үнгөн. Аңаа 7-ини-бүрү материалдарын чырыдып парлаан. Парлаатынган материалдарын иштинде чер, мал

амдылынын мурикачыларынын амдылы, оларын дургузулазын база ам үеде, малчынырга мал чени сөөртүп, тыйгада токсап ыш хал тураларын, туугу мыжы кезип, өөрүтүп тураларын, оорол парниктерде өдөк сөөртүп тураларын амдылы, чакык тарылгага тракторларын болгаш кокулуг кезектерин септелгезинин чоруу турарын, партия, комсомол, совет болгаш хей-иштинин амды-амдыралында хамарышкан өң-дөө айтыргаларын доктаамал чырыдып турар. Ол ымышак, чер-чер Советтеринге сонугалар хүнүгө чедишкенин амдыларын база аңаа белеттеп амдыларын күштелдиреринге улганган материалдарын дыка хейнү парлаан.

Мурнууда колхозтун, ам совхозтун хову, трактор, тулут бригадаларында эртең чымын болгаш бо чылды январь, февраль айларында 97 улаа агитхуудустар үндүрүп, аңаа 571 материалдарын парлаан. Ол амдыла библиотека эргелечки эш Ч. Хурагаңдай база Ак-Тараа, Чаш-оол, клуб эргелечки турган эш Т. Хиринг-тыс олар кирдейлиг киржиң туралар.

Бистин участка «Крокодил» Арыг-Бажында чоруу турар деп «Крокодил» ай санында үнүп турар. Ол «Крокодил» бо чылым 4 улаа үнүп, аңаа кончут солун материалдарын парлап турар. Эң ылаңгыя бугурагеге амды кылбас, өскөжин күжү-биле амдыраксаар.

база амды шагы үзөр, күш-ажылдын, хей-иштинин сазылга-чүрүмүн үзөр, хулганнаар, арагалар болгаш амды-агыйнын чамык амдыларын харыллап турар кижилерин эе-харысалга чок чортуу шыгыны шүгүмчүлөп турар материалдарын үрүчүлү парлап турар. Иңдыг материалдарын шүдүктөп бижирин оралдажып турар бис.

Иңдыг-даа болза «Крокодил» үндүрүп каарга ора согар, ол ыш-каш агитхуудустарын орбаллап турган таарылга бар. Бо дээр, бир талазында парлалгада үнгөн шыгыны чидиг шүгүмчүлөп дээшти бооп, ийн-чангыс хулган, дуржок кижилеринг эттинин чалып чоруу «ирининг балымын» ааршымыг кылдыр шийтеп кааптарга, оларын шыдашпайн баарын көргүзүп турар. Ийн талазында, ыңдыг дуржок кижилерин парлалгада уурланган хулган чорун чогуур черлерден доп-доран буруу шаап, хемчек албайн, оларын өнөмчидип турарын, ол бооп турар. Хана солунунда, крокодилге-даа үнгөн шүгүмчүлөдиг материалдарын хынап көрүп, хемчек албайн баар чоруктар бистин участка партия, комсомол организасталарында болгаш көдө Советтин талазында чачыл болуп бар чымыр кончут четпес.

Т. ХОВАЛЫГ,

«Колхозчу» хана солунунг ред-актору.

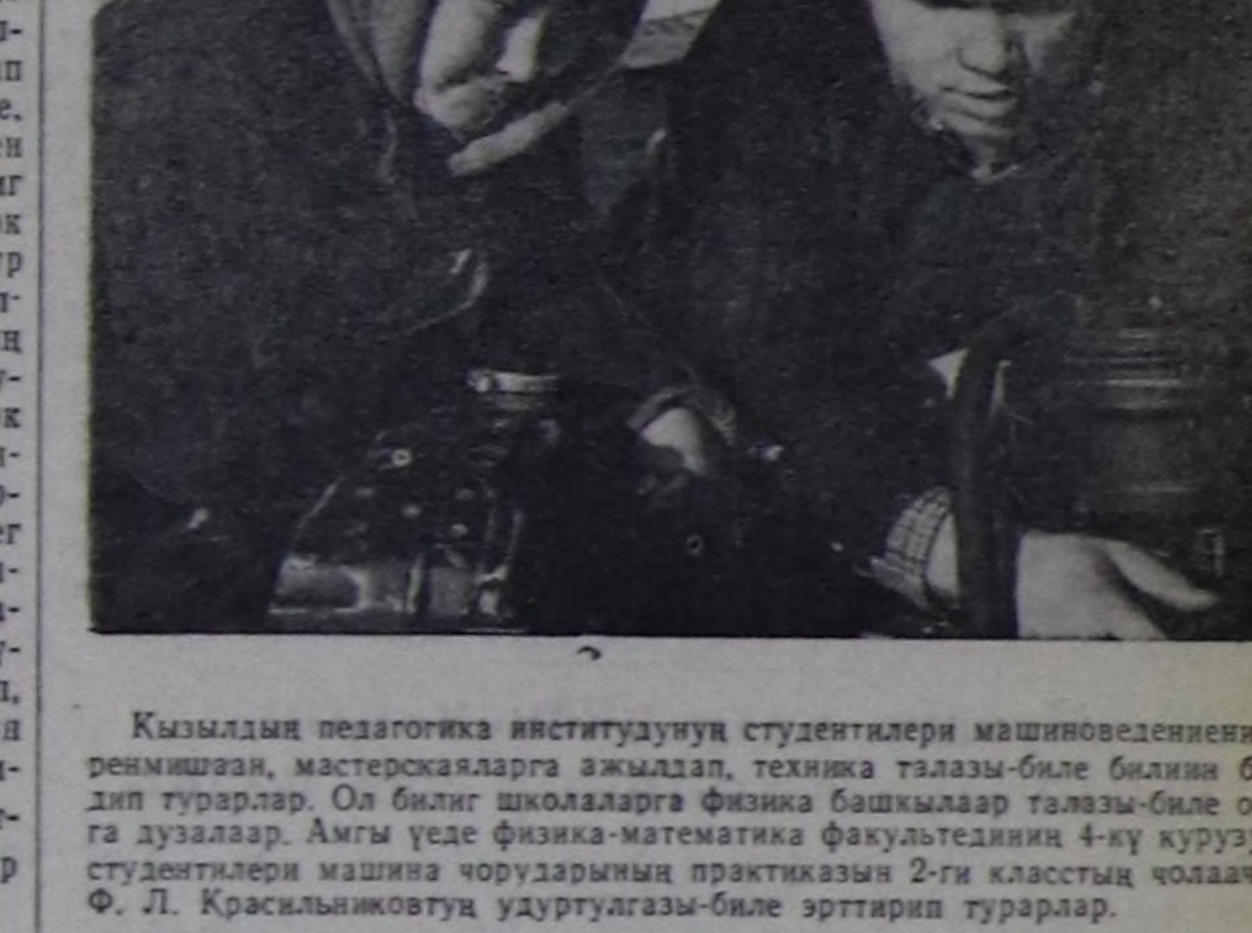
Таварлап болбас

Каз-Хем районун «Октябрь 30 чылы» көдө ажыл-агый артедийн металлаторлары техника септелгезин февраль 23-ке чедир дозарын хүлээлгеп, сөөүн эөлөп шыдааннар. Ам Каза-Хеминин солгай чарымын-да 860 га андарган хур черге амдылар тракторларын, көдө ажыл-агый техниказын өлчө кел-

жирер, аңаа четчир шынарлыг үзелин тускайлаш, мынаар чедир ужурап.

Иңдыг турбуже ам үеде ол амды кылдырмаан. Хем ол чарымында механизаторлар чурт-таар барак беден эвес, оон амдан септел эгелээр чугула.

Н. ТАМБА.

Кызылдын педагогика институтунун студентлери машинөөдөнени өөренишкан, мастерскаяларга амдылап, техника талазы-биле билини бедидип туралар. Ол билиг школарга физика башкыларга талазы-биле оларга дузалар. Амгы үеде физика-математика факультетинин 4-ку курсунун студентлери машина чорударын практиканын 2-ги классын чолаачыны Ф. Л. Кривильниковту удртууга-биле эрттерин туралар.

Чурукта: физика-математика салбырын 4-ку курсунун студентизи Тамара Сат биле Ф. Л. Кривильниковун практиктиг кичээл соонда машинанын шимчедир кезектерин көрүп турары.

Фотозу В. Уколовтуу.

122 тонна тарааны дужаап тургаш, 1959 чылда 500 гектар тараа культуруларын тараан хирезинде күрүнеге дузалыгын, харын күрүндө 289 тонна далганын болгаш мал чени тарааны алган турган.

Чер амдылы сайзыратпаан чорук мал амдылы хөгүдериңге улут шыптыктарын чедир турда, районун учуртукчулары эштер Чамба. Арактаа олар оон ханымы-биле авалык көрбөй, харын боттары Эрэин мал амдылыг район, оон ховуларында тараа үнемс, мал оларлары үрелдир деп саналарын үндүрүп, тараа чок болза мал амдылы хөгүлде чүтүл болбас деп партия болгаш чакыктын айтышкынын учуртуга болдурайн, кижи болгаш мал чыр тарааларын күрүндөн алыр чүве деп азырдыкчын хөөнүт турганымыны районга чер амдылы сайзыраарын келгенин чоокта чаа болуп эрткелөөн СЭКП обкомунун болгаш партия райкомунун пленумнары толаргай демделгел болгай.

СЭКП ТК-нын январь Пленумунун доктаамал учуртуга болдураган районга чер амдылы сайзыраарынче бо чылдын эгелеш дилемин-биле хирерин, иштинин амдыга быжыг чер-суурну тургузарын амдырал болу-ла негей берген. Чер амдылы сайзырадыр бугу аргалар колхозчулар бар. Чүл дээр, тарып болур черлер шинчидээр экспедицияны 1960 чылда районга чоруктан шийчелдин Эдуард алырга, районун колхозтарынга барык 18 муң гектар кур болгаш олар шөлдерин экижи-даа база тарып болурун илереткен.

Бо чылым районун колхозтары чер амдылы сайзырадырыңче ийг күзелиң-биле кирип, тракторлары болгаш көдө ажыл-агый машиналары хейнү салып турар. Колхозтар бо чылым тарылга шөлүн эртең чылдагымындан 59,2 хуу азы 2070 гектар чедир калбартып, чүгө мал чени культуруларынын бенин 1415 гектар чедирин, оон иштинден 2,5 куруазын эртең чылдагымындан 2,5

катал хейнү тарып, оон гектар бурузунен 300 центнерден эвеш эвес нуган массаны өстүрөй-биле нады чигир сөкөлөжин 20 гектар тарырынын көргөн.

Мурнууда чылдарда чер амдылы сайзыратпайн, малга быжыг хем-суурну тургустун турганынын үр-жуктары бо чылдын мал кышталымынның база-ла улут берген хөгүдериңин таарымчалык турарын чугаалавас аргакчы. Ам колхозтарда 29247 баш шөр мал, 2456 баш мыйыстыг болза мал чартык болгаш бугун азыралда кирген. 102 колданарга 17200 баш мал чүгө дабайлаан база харын өшкөн черлерде өтпөт амдылар турар. Колхозтарда 8 тракторун, 107 аттын, теңеид дабайларга ажылап турар. 33 колданарга 10560 баш малды ийги кышталгыч олар соолуп, салгыра көжүргөн. Чыл эгеленден бээр февраль 20-ге чедир бенин колхозтарга 345 б

ДАШТЫКЫДАН ТЕЛЕГРАФ МЕДЭЭЛЕП ТУР

Латин Американың чурттарына Кубаның нотаы

Япон ажилчы чоннарның амыдыралчы эргелер дээш демиселиниң программы

ТОКИО. (СЭТА). Японияның Коммунист партиясының Төс Комитетинин секретариатынын чоокта чаа «Акахага» солугта парлап үндүрүп кыйгырында чугаалап турары болза: «Тайбын, хамаарышпас чорук, демократия болгаш нейтралитет дээш демиселге чурттуу патриоттуг күштериниң чагымы ай фронттуг бажыгалаалар!» Япон-америк кереоми ууттагышыллар демократтыг, коалиция чазаты тургузалынар!» Ажилчы чоннарын боттарынын амыдыралчы эргелерин камгалаар дээш чаксы демиселдин хүнеринде япон улусту кыйгырган Японияның Коммунист партиясынын кыйгырында ол демиселин тозаргай согуруталарын айткан. Американың Каттышкан Штаттары-биле шериг эвиледни ууттаары дээш, япон черде америк шериг баазаларын ууттаар болгаш даштыкы шериглерин чурттуу демиселден тайланды үндүрер дээш, АКШ-тун чепсегит күштеринин эжелеп алганы Окнава болгаш Огасавара ортудуктарын Японияга эгилди бөери дээш кады чорудар демиселди калбартырыче демократтыг күштерин Японияның Коммунист партияны кыйгырып турар. Японияда харылдааларын таарыштырары дээш, Совет Эвилели-биле тайбын керезин чарары дээш демиселди күштелдирерин ЯКП кыйгырып турар.

Заостуң иштики керектелинге даштыкы холгаараалыкка, Контода империалисттерини кемин үгедиглеринге ЯКП шийтириг дурданып турар.

Хаак маргылдазында.

Суванна Фума Лаостун дайзыннарны сойгалап турар

ХААК ОРУУНГА

ПЕКИН. (СЭТА). Премьер-министр Суванна Фума үш чурттарын — Камбоджаны, Бирманы болгаш Малайяны комиссияны джир чүвениң Лаосче чорударынын пазынарына дуураанып, аас улуска уду демиселе 3000 чанакышчыларны ажыдаар дээш болгаштары шийтирилгү буруу шаккан.

Лаостун чазаның баштыгынын парлап үндүргөн медегелдине чугаалап турары: «Ылангыта Кувинг-налар шимээлини болгаш Сиенг-Куанг мөжүте дыка хей аштырышкынарга таарышкан, америк империалисттер болгаш Фуми Носаван—Бун Умунг үймөчү болуу болза бүтү улуска деттирип турар дүртүм боттар чазакка уду саттыкчык планынын ажылдап кылдып турарлар, ол планынын согурагызы — чурттуу айылымды дайынче киир тырттар болгаш оон улутун даштыкы күрүселерин кулар кылары болур».

Суванна Фума серемчилели күштелдирер болгаш дайзыннын бүтүлү планынын үзе шаварынага белен турар деп бодунуң чуртунуң улутун кыйгырган.

Лаостун улутунуң чептүг демиселин деткириче делегейини тайбынга ынакымдыг бүтү чурттарынын улустарын болгаш чазактарын ол база кыйгырган.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Еурпе секретары Ракс президент Кеннеди чугаалуугунга медегелди чоокта чаа кылган. Атомнуг согушкуну таарыштырар күштү хевээр арттырылган, «барыны камгалап эвилелини» адролуг эвес чепсегитерин күштелдирер дээш Каттышкан Штаттар туржун турар дээрин ол медегелде айткан.

Юнайтед Пресс Интервейшнл агентилдин диндадып турарын боттар алмгара, Ракс ол медегелди кылларыны мурунда барык үш шак иштиде даштыкы керектер талазы-биле сенат комиссияны-биле хаалчак чөүлөп туралды кылган, анас чепсегит уруг угланымшыкы кылларыны ууче политика талазы-биле шынгымы өргиде дээш мени туржун турар кылдыр бижип турар солунуң диндадып мурунда шым эвес деп ол бурдуу шаккан.

Нията камгалаалдын керезинге бодунуң эвилелчилери-биле кады ажылдажылган чорударына чазак бүтүн шийтирилгү дээрин Ракс медегелде. «Ол чорук үч чурттуң адролуг эвес чепсегитерин бажыгалаарын, а ол ышкаш оң адролуг чепсегитерин хевээр арттырарын негеп турар деп чүвени шыгдан бээр санап келген мен» деп ол чугаалаан.

Оон ийащ Раскынын медегелдин болза, бүтү делегейге дүштүрүтүп чорукту кошкандыгына чазак чүткүп турар. «Ол угланымшыкты алза депшиллелгит чүтү чоккук айларда чедип алдынып болурунга илепеп турар». Чепсегитериниң дүжүр талазы-биле магадыладып келгендерин боттарыныкыны чедип аларын Каттышкан Штаттар үргүлчүлөр апаар деп ол чугаалаан.

Бирманың парламентиизи чүүлдүг деп көргөн

Валерий Брумелдин кайгамчык тиелелгези

ПЕКИН. (СЭТА). Чурттуң чөөн талакы районнарында үгедигеи чоруп турар чанкайышчы дээрбечилериниң артыкчыларына уду Бирманың чепсегит күштериниң демиселин Бирманын парламентиизиниң депутаттар палатыны тускай резолюциясында чүүлдүг деп көргөниң

Синьхуа агентиледин Рунгунда корреспондентини динчаткан.

Ол резолюцияны чугаалажып көрүп турарынын үезинде парламент келжүткүч болза гоминданчыларын даштыкыдан шериг чепсегитин уруг дуулажыларын ап турарын демгелгезинер.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Соевет спортчу Валерий Брумелди (Москва) кайгамчыктыг үшүк тилкелгени чедип алган. Нью-Йорктун «Медисон сквер гарден» деп эң улуг спортчу залына чик алетика маргылдазында кирешкен Валерий Брумелди 2 метр 22 сантиметрге белдикти ажыра алган.

Америк спортчу Джон Томас чүтүле 2 метр 8 сантиметрини калааш ийги черин алган.

Алжир колонизаторлар оожургавайн турар

Бирги чер дээш

ПАРИЖ. (СЭТА). Март 2-де Алжириниң Оран хоорайында колонизаторлар болгаш оларын талаачылар чыскаал организастаннар. Олар «Алжир Францианың деп алгы-кышкымы-биле кулумчуларга хайманал чоруп турганар. Оларга уду тургускан полициянын камгалаалы чаз таарып эртекш, чыскаал болган черин демиселдериниң чоран араб хамаатыларын ботулгала араланыг бот-биле аглап-сүрүп турганар. Франс Пресс агентилединиң корреспондентиниң динчатканы боттар алмгара, анас болган сөргирип алдыкынынарнын түнелинде балыгланган элден хей кижилер бар болгаш оларын кыраа аар байдала болуп турар.

ЛОНДОН. (СЭТА). Президент Кеннедин бодунуң тускай экинчи Аверал Гарриман оңа даалгаларын боттар премьер-министр Макмиллан-биле чугаалажышкынарын кылды дээш чоокта чаа Лондонда чед берген. Англинниң найыскалдарына эгелеш, Гарриман Барын Европаның чурттарына баар. «Ол чурттарын чазактарына ойуургалды болуп турар кандыг-даа айтырыларын талазы-биле чугаалажышкынарын чорударын болгаш АКШ-тын даштыкы политиказынын делгерентей айтырыларын чугаалажып көөрүн меңзе дааскан чүзе» деп Гарриман журналистерге медгелде.

Вьетнам демократтыг республика

Обласка АГААР-ВОЙДУСТУҢ байдалы

ЧУРУНГА: Нго-Дойда ыяш белеткээр черлерде. Фото Вьетнам информс агентиледини.

ВЬЕТНАМ ДЕМОКРАТТЫГ РЕСПУБЛИКА. Нго-Дойда күрүнеңиң ыяш белеткээр бүүдүрүгезинде ыяшты кестиреринин болгаш баштайгы ажылдап кылышыкынын механизастап турар. Ыяшты ужурагына «Найрал» деп совет мото-хирезин чедилешкиниң ажылап турар.

СОРУЛГАЗЫНГА ЧЕТПЭЭН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Диптер аралыга ужугар «Гитан» деп ракетанын мартын 2-де салып үндүрерге, ийги кезеңинде үрелиншиктерин чедер бар болганында бодунуң салган согурагынага чептеп барган деп Ассошиейтед Пресс агентилединиң корреспондентини Банаверал шенектен динчаткан.

ПОРТУГАЛ КОЛОНИЗАТОРЛАР КОРГУП ТУРАР

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Катипан Галванон тугу-биле «Санта-Мария» парохолун Атлантика океанга кылган чоругу Африкада португал колонизаторларга америк хей-нигитиниң болгаш парлагалың талазында улуг согурагалды болурун.

Ол колонизаторлар байдалды чырыдар согурада-биле америк информс агентиледилер болгаш солуннар боттарынын корреспонденталарын португал колонизаторлар чоруктан, португал колонизаторлар боттарынын туржун дээш көрүп, дүвүрүп турар дээш дугайын ол корреспондентилерин диндадылгари керечиле турар.

Ассошиейтед Прессиниң корреспондентини Фриманнин Луандада чоруткан телеграммасында айтты турары болза, ан Анголада бодунуң чепсегит күштерини Португалия даштыкы күрүлди турар. Корреспондентиниң бижигин: «Даштыкы салдардан Анголаны үзе кыер дээш шериглерин чүтче чажыды-биле чорудуп турар. Хамаарылга чок бөдүрүткү айтты турары болза, 22.000 чыгач парашютчулар, полк-дейжилер Анголанын Конго болгаш Конгу Рудейи талазында кымыгдаларын камгалап турар».

Анголага оон ангада хүн бүтүзе бодун чартык мун чедип португал колонизатор кээп турар.

Анголада Анибал Лопестин баштапкы чажып португал полициянын иделешкиң ажыл-чорудулазын диндадылга демгелгезин. Фриман Лиссабонда даштыкы консул черинин бир төлөөлекчииниң мундаг сөстөрүн чикке кылдыр айтты турар: «Кажан чажып полиция кандыг-бир болган чүүлү эскерип азы бодунуң агентилеринден меджони алганда үк полиция хемегени болу албайн, а чүтүге Луандаже меджелеп беини турар. Херек күтүсүдерин күрүне полицияны чорудуп турар, ычанган кандыг-бир чүзе дугайында сезилчиг междү-деттерин кижги бир хонганда-ла чиле бөдүр. Ол кижини күрүнеге уду кем-чорудуп турар. Хамаарылга чок бөдүрүткү айтты турары болза, 22.000 чыгач парашютчулар, полк-дейжилер Анголанын Конго болгаш Конгу Рудейи талазында кымыгдаларын камгалап турар».

Анголага оон ангада хүн бүтүзе бодун чартык мун чедип португал колонизатор кээп турар.

Анголада Анибал Лопестин баштапкы чажып португал полициянын иделешкиң ажыл-чорудулазын диндадылга демгелгезин. Фриман Лиссабонда даштыкы консул черинин бир төлөөлекчииниң мундаг сөстөрүн чикке кылдыр айтты турар: «Кажан чажып полиция кандыг-бир болган чүүлү эскерип азы бодунуң агентилеринден меджони алганда үк полиция хемегени болу албайн, а чүтүге Луандаже меджелеп беини турар. Херек күтүсүдерин күрүне полицияны чорудуп турар, ычанган кандыг-бир чүзе дугайында сезилчиг междү-деттерин кижги бир хонганда-ла чиле бөдүр. Ол кижини күрүнеге уду кем-

Вьетнам демократтыг республика. Нго-Дойда ыяш белеткээр черлерде. Фото Вьетнам информс агентиледини.

ЛИМОННАР ДУГАЙЫ

Лимоннар—цитрустуглар бөлүгүге (апельсин, мандарин, шитро, грейфрут, бергамот болгаш оон-да өскелерге) хамаарышкан эң үнелиг чымс үнүжү. Ол эм болуп белик шынарларды. Лимонда лимон кислотазы биле витаминер хуузу хей, ычанган хей аарыларны эмизеринге ол эм болуп дээштит.

Лимон чулуунда 5-тен 7 хуу чедир лимон кислотазы бар. Ол кислота өске-даа организмди кислоталар-биле кады джир организмниң бүүдүмүлдер сомуштурарына конугу улуг ролдуг. Козу-шөйүндү уунга бөлөктөр, үстер болгаш углеводтар хайылдырага чүдү-бүрү организмди кислоталар тытып келир, олар оон ынакычтүдү нарзы организмди болушкунунары-биле хансырлаштыр үрүмкө-төлгөш өске-даа бүүдүмүлдер кылдыр каттыжа бээр, оон анаа ыт-тавында амырал чорудулазына эрежжик чүгүлө күштү чымылдыра.

Лимонда А, В, С болгаш өске-даа витаминер база хей. Чүс грамм лимон чулуунда 40—90 миллиграмм С витамин бар турар.

С витамини организмге кедергеп улуг ролдуг. Ол витамини кижини чыгандан аартпас болгаш эмизер, кадыны бажыктырар, хал-даарлык аарыларга организмниң удуулажышкыны белеткер.

Кижиниң С витамини хонукта херезелери 50—100 грамм болгаш уруларын—30—50 грамм болуш. Шымдал-биле болгаш утаан-биле ажадылар ковуздан С витамин херезелери улгадыр.

Үс кезекчештерин—холестерин артерияларын ханажыгаштары дакыжады бергенде, атеросклероза хоочулук кижилер эпти-ле гипертониядан аарып. Аскорбин кислотазы (С витамини) организмде холестерин үндүрерине джүгүм болуш. Гепертония аарыгыг кижиге хүнүң-не эвээш дээрге-ле 100 миллиграмм аскорбин кислотазы херек. С витамини өске-даа хей аарыларга база эм кылдыр ажыглаттылар.

Лимоннар бажыга турда, оларын витаминериниң иделкейлик барык-ла картык чыл дургуунда олчан артык турар. Болбаазы-барык-ла картык чыл дургуунда олчан артык турар. Болбаазы-барык-ла картык чыл дургуунда олчан артык турар. Болбаазы-барык-ла картык чыл дургуунда олчан артык турар.

Обласка АГААР-ВОЙДУСТУҢ байдалы

Бөгүн обласка шокор булуттарды, хар шоолуг чагыс хүн болур. Хат кошкак. Агаарын температуралы: барыны болгаш соңу-чөөн районнарга — 6—11, чагыс черлерге — 12—17, а Кызылга — 14—16 градус соок.

Редаторунуң оралачысы Д. О. БЕГЗИ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (чулгу залга): «Монте Кристо дүжүм» (1-ги сериясы)—11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда; «Фатима»—4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ады чок ортулау»—11.15, 1.15 шактарда; «Дөрт оруктар» (1 сериясы)—3.15, 7.15, 9.15 шактарда; «Хөлээзинин хүн» (делгем экранга)—5.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Эртине»—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕСИ: Кызыл, Шетанкин кулумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторунуң 24-63, редакторунуң оралачынын 35.24, пропаганда килдизиниң 23-54, харысалгалыг секретарынын болгаш харысалгалыг дежуриниң 23-35, кезе ажыл-агый үлөтүп болгаш чөвөндүг килдизиниң 25-38, паотийжи-амырал болгаш культура - амырал килдизиниң 37-13, иштики информация килдизиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдизиниң 21-27, дитажыдакчыларын 22-64, бугалтериянын 31-75, корректорларын 21-47, Соуду келбейн барганда 32-75 телефонча долгаар.

Чыгыш № 422. Культура өргөлдөөнүн ташографиясы